

Over houtwinners, houtverwerkers en –bewerkers, houthandelaren, timmerlieden en schrijnwerkers in Opwijk en Mazenzele

Ook voor dit hoofdstuk kunnen wij, in het kader van deze beperkte publicatie, slechts enkele losse, soms anekdotische

bijdragen brengen van enkele aspecten van het onderwerp.

Waar mogelijk en nuttig verwijzen wij naar andere bronnen of literatuur.

'Hout' in het manuaal van Peter Verhasselt, pastoor van Mazenzele 1538-1557 ⁽¹⁾ ⁽²⁾

Meubelen

In de loop van zijn verblijf te Mazenzele tekent hij enkele uitgaven aan die betrekking hebben op zijn meubilair:

gecocht tegen de coster van Mazele: eenen stoel, een panne ende een spet ende een brandereelt samen 13 stuivers.

Gekocht tegen meester Geerden t'Assche een tafel om 12 stuivers ... ende noch sal hij mij doen een moelde [baktrog] om 9 of 10 stuivers.

Item ghecocht mijn tafel.

Mercken Mertens verkocht een trissoer [buffet-dressoir], anno juli 1549, welck ick in sterfhuys hadde ghecocht.

Woonhuis en stallen

Na St.-Jansmesse, 24 juni 1538, had Peeter Verhasselt de pastorie gekregen. Aansluitend op Vastenavond van het jaar 1540 werd aan Gillis De Valck de opdracht toevertrouwd om tegen Pasen twee stallen te bouwen. Elke stal moest 10 voeten lengte (3 meter) en 11 voeten (3,3 meter) breedte hebben. Tot aan de straat moest er een hekwerk, een schutting geplaatst worden. Verder nog drie stevige afsluitingen van 10 voet lang en 6 voet breed, die vermoedelijk dienden om de dieren af te zonderen. Verder is er nog sprake van *eenen graet*, wat een trap of traptrede kan betekenen. Die werd *afghescut* in

de *camer* gezet. De trap gaf wellicht toegang tot de zolder boven de stallen. Voor dit werk werd een prijs bedongen van 2 Rijns gulden en 8 stuivers.

Na de bouw van de stallen werd er vijf dagen gewerkt aan de keuken. De zoon van Gillis De Valck, Adriaan, maakte nog een *troch*, en een deur. Die trog was misschien bestemd voor de dieren, maar het kan ook om een baktrog gaan. Verder wordt de zolder *geleet* (leggen) waarbij te denken is aan een houten bevoering.

Te vermoeden is dat de woning en stallen vrij eenvoudig waren uitgevoerd. Een houten constructie met lemen wanden was algemeen gebruikelijk.

Een jaar later, in de Goede Week van 1541, gaf de pastoor opdracht *mijn camer tot Mazele* te maken. Jan de Rostigen werkte hier aan en op Pinksterdag *wasse gedecht ende geplect van bynen*. Het hout en al het overige dat nodig was, werd betaald. Het woordje *camer* heeft vele afwijkende betekenissen, namelijk bijgebouw, stal, loods, huis of woning.

Het huis moest gemaakt worden met twee rechte gevels en met drie kruisvensters. Boven waren het andere vensters, op zolder eveneens een kruisvenster met een oversprong. De stijlen, waarmee waarschijnlijk de hoekstijlen bedoeld worden van de gevel, moesten

14 voet hoog zijn (ongeveer 3,90 m). De middelste balk diende *gescaeft* te zijn, dus glad afgewerkt.

Er is verder sprake van *alsmen die platen leet ende stagie van 2 solders ende twe[e] waeygespanden*. De platen zullen de muurplaten geweest zijn, de houten balken die men op de muren legt, waarop de dakbinten rusten. Er werden dus twee zolders gemaakt. Een *waeygespan* is een luifel om de wind en de regen af te weren.

De totale kostprijs bedroeg 4 peeters, waarvan de helft betaald werd wanneer het werk half gevorderd was. De andere helft volgde bij de voltooiing van de werken.

De pastoor moest blijkbaar zelf zorgen voor het hout, vermits hij zegt *als ic gereet ben van houte*. Hiervan vindt men notities waar hij het heeft over *mij sagers gegeven van VIc houts te sagen eenen balck ... en Ick heb ghehat van IIIc berts ende XI voete vanden boemen welck ick cochte tegen Jannen de Raet en gaff vanden honderen van sagen ...*

In tegenstelling tot de *twee rechte gevels* die bedongen werden, moest de voorgevel d.w.z. *den gevel tegen strate ... gebroken zijn*. Wellicht wordt hier bedoeld dat de voorgevel een vooruit-springende bovenverdieping moest hebben.

Tijdens de verdere afwerking vergoedde Verhasselt in natura met drie veertelen koren *op mijn binnewerck vander kameren*.

Enkele jaren later, in januari 1543, deed de pastoor zijn zolder aan de straatzijde leggen. Hij gebruikte daarvoor 22 rebben en kocht ook *nagelen*. De totale uitgave bedroeg 8 Rijns gulden en 2 stuivers. Hij vermeldt daarbij *in den winter ... I dagh alleen aen de due-re vanden solderende liep van wercken na sijn reekinghe XXI dag ... daechs II st. voer II Rg. II st. ende soe afgere-kent*.

De schuur

Aanvankelijk huurde Verhasselt een schuur om zijn oogst en stro op te bergen.

In 1543 kocht hij een schuur van Jan Verhasselt. De schuur *also sij gestaen*

is werd gekocht voor 9 Rijns gulden, waarvan 4 Rijns gulden onmiddellijk voldaan werden. De rest blijkt te zijn vereffend wanneer de schuur afgebroken en terug opgebouwd was.

Het was in die tijd immers gebruikelijk dat een schuur, die wij nu als onroerend gebouw aanzien, verkocht werd om na afbraak elders terug op te bouwen. Het werd destijds aangezien als een roerend goed. Verhasselt geeft omtrent deze afbraak en wederopbouw enkele interessante details. Jammer dat ook hier de volledige tekst niet bewaard bleef.

Er kwamen de *omptdeckers* aan. Dit zijn lieden die het dak afbreken, het stro of eventueel de pannen afnemen. Het spreekt vanzelf dat er ook de timmerlieden aan te pas kwamen. Zij waren met twee en braken onder meer de *uylaet* af, d.w.z. een uitstekend deel aan de schuur of een bijgebouwtje. Voor het vervoer van het materiaal worden tien wagenladingen vermeld.

De pastoor kocht van de koster een kerselaar, bij Joos Steelemans een eik en leverde zelf een es. Er worden *reesen* aangevoerd. Dit zou rijshout zijn, dat moest dienen voor de wanden van de schuur. Er werd elf dagen getimmerd aan de nieuwe schuur. Voor 2 Rijns gulden en 2 stuiver kocht men 19 bundels latten. Verder worden er uitgaven genoteerd voor *wissen en roeyen*. Ten slotte worden de *scuerdueren* geplaatst.

De Vloge

In 1546 in de maand februari ondernam Verhasselt een nieuwe bouw. Hij liet zowaar een vloge (duifhuis) maken. Gillis de Valck en zijn zoon Aryaen werden hiervoor aangezocht en werkten er verschillende dagen aan. Er wordt gezegd dat er gewerkt werd aan een *cappe* boven de vloge *en den duyven solder geleyt*.

Claes Uyter Sprot had intussen met zijn kar uit Vorstbos, dit was een gedeelte van het Kravaalbos dat aan de abdij van Vorst toebehoorde, zes bundels *lucroeyen* gehaald. Dit is het hout om het dak en dergelijke te luiken, te dichtten.

In de 16^e eeuw was een duifhuis bezitten niet langer meer het voorrecht van de adel en patriciaat. Ook grote boeren matigden zich het recht aan duiven te houden.

Het huis op de Dries

Pastoor Verhasselt kocht in 1551 een huis aan op de dries te Mazenzele. Uit de verminkte tekst is te vernemen dat het om een woning ging met vijf gebonden. Gebonden is een oude term uit de bouwkunde en heeft betrekking op het dakgebinte. Het aantal gebonden bepaalde de grootte van het gebouw.

Het schoolgebouw

Tijdens het verloop van zijn vele bouwactiviteiten wordt er in 1555 ook nog allusie gemaakt op een school. Misschien ging het gewoon om een bijkomende ruimte. In ieder geval was er toch ergens een speciale plaats voor een school bestemd vermits hij schrijft *Jan de Ridder heeft op mijn schole geduct 3 ½ dagen*. Een weinig verder heeft hij het over *die nieu scole* waaraan gewerkt werd, blijkbaar gaat het over dezelfde werken: *Jan de Ridder heeft te mijnent ... die nieu scole 3 ½ dage ...*

Recht op hout

Ofschoon er ten tijde van Peeter Verhasselt nog geen gildehuis zou geweest zijn, had de Gilde beslist zekere voorrechten of eigendomsrechten op de dries. Dit blijkt uit het handschrift van pastoor Peeter Verhasselt. Toen in 1541 ten voordele van de Gilde reeds bomen op de dries verkocht werden, voegde hij

eraan toe: *was ghesloten dat men verkocht dri abbeelen staende opden driesch*. Hieruit zou men kunnen afleiden dat de Gemeente dit besluit genomen had ten gunste van de Gilde.

Een andere merkwaardige vermelding, die zeker betrekking heeft op het afhouden en herplanten van de bomen op de dries, wijst er op dat op 8 december 1550 met *ghemeynen consent* van de pastoor en een tiental inwoners bomen verkocht werden. Er is ook sprake van het planten van bomen waaronder 11 eiken enz. Daarom werd in de kerk van Mazenzele vergaderd. Er volgt een lijst van een twintigtal mensen die elk één of meerdere bomen (waaronder een kerselaar, een abeel, een *trunceik*) schenken of de waarde ervan. Er wordt bovendien tussen 1730-1796 nog duidelijk gerefereert aan de verplichting en het recht om de dries te beplanten en met het hout de wegen aan te leggen. Deze bepaling werd reeds drie eeuwen voordien opgenomen in de *wettige waerheit*.

---

(1) DE SMEDT Flor e.a., *Het manuaal van Peeter Verhasselt, pastoor van Mazenzele 1538-1557. Het landelijke leven in de 16e eeuw*, een gezamenlijke uitgave van Heemkring ASCANIA en Heemkring Opwijk-Mazenzele, 2000.

(2) Dit zijn zowat de oudste bronvermeldingen over hout binnen onze gemeente waarover wij beschikken.

Houtverhandeling in archiefdocumenten

Rekeningen Franse Periode

*Item betaelt aen den Borger Claret gewesenen peijsrechter van dit canton de somme van vierennegentig guldens drij stuyvers in voldoeninge van synen staet van depenses voor noodsaekelykheijd van het comptoir van vrede als papier **brandhout** als andersints breeder bij de selve specificatie vermeld dus*

94''3''0

*Betaelinge gedaen door Guill. Petrus
Vereertbruggen gewesen collecteur der
commune van Opwyck over den jaere
1794*

Betaelt de somme van twee en dertig guldens over het aendeel der commune van Opwyck in de onkosten door dit canton gesupporteert ter causen van het planten van den boom van vryheijd, sullende de aendeelen voldaeen wegens de andere communen van dit canton in ordine gebragt worden dus alhier de selve **32"0"0**

Item betaelt aen Peeter De heijn de somme van eenentwintig guldens over d'helpf dies de wederhelpf is betaelt wegens de commune van Opwyck over het maeken van eene kasse voor emplacement der papieren van het canton daer onder begrepen het berdt als andersints dus **21"0"0**

Item heeft den borger vereertbrugghen gewesen collecteur der commune van Opwijck over den Rendant betaelt de somme van dertig guldens over het aendeel der selve commune in de onkosten gesupporteert ter causen van het planten van den boom van vryheijd dus **32"0"0**

Item brengt den Rendant voor validatie de somme van sesentwintig guldens eenen stuijver twee oorden soo veele den voorschreven verheyen over hem heeft betaelt aen judocus Staes over het maeken ende leveren van het houdt van het stocketsel rondom den boom van vryheijd volgens ordonnantie ende quittantie dus **26"1"2**

Item betaelt aen Jan Bapte. Cuvelier tot vier guldens twelf stuijvers twee oorden over ende in voldoeninge van berd ende aerdbijdsloon tot het maeken van eenige locarissen in de Greffie volgens specificatie ordonnantie ende quittantie dus **4"12"2**

Item volgens ordonnantie van den 29 Pluviose 6e jaer betaelt aen Guilielmus Cauwenbergh tot seven guldens over thien stoelen door hem verkogt aen de Municipaele administratie dus **7"0"0**

Item volgens ordonnantie van den 12e ventose 6e jaer betaelt aen den Borger Kimpe tot eenen gulden vier stuyvers twee oorden over het maeken van eenen kandelaer dus **1"4"2**

Item betaelt aen den voorseijden Jan Baptiste van Zeebroeck tot twee guldens over restat van syne gedaene devoiren als conducteur van den voors. voldoeninge van eenen waegen ten dienste commune verkogt ende geleverd dus volgens quittantie alhier de voorengespreeserde somme van **84"0"0**

Item betaelt aen Judocus Staes tot vier guldens seshien stuijvers over ende in voldoeninge van aerbijdsloon levering van maeken van eenen legerback ende voordere reparatie gedaen aen eenen waegen dus volgens quittantie alhier de selve **14"16"0**

Item betaelt aen Peeter van Mulders de somme van hondert twelf guldens over ende in voldoeninge van eenen waegen ten dienste der genoemde commune geleverd volgens quittantie dus **112''0''0**

Item betaelt aen Dominicus Coppens de somme van hondert twintig guldens over ende in voldoeninge van eenen waegen door hem ten dienste deser commune geleverd volgens quittantie alhier de voornoemde somme van **120''0''0**

Item betaelt aen Peeter Van Der Straeten de somme van vijf en twintig guldens voor de noodigheden der waegens van dit canton volgens quittantie dus **25''0''0**

Item betaelt aen Jan Baptiste Van Baelen tot dry guldens vyfthien stuivers over levering van berdt ende aerdbijdsloon tot het maeken van eenen back ronge ende reparatie aen het wiel volgens quittantie dus **3''15''0**

Item betaelt aen den voors.en. van Der Smissen de somme van een duizend seven guldens ct. over ende in voldoeninge der peerden ende waegens door den selven ten dienste der gemelde prochie geleverd volgens quittantie dus **1007''0''0**

*Betaelingen gedaen
door den Borger
Michiels collecteur der commune
van Opwijck over de jaere 1791 (?)
soo volgt*

Item betaelt aen Louis Moens Adjoint der commune van Opwijck de somme van twelf guldens acht stuivers over ende in voldoeninge van twee saedels eenen voorenboom hertstroper

*Betaelinge gedaen door
Paulus Plas Agent Municipael
der commune van Maesel*

Betaelt tot drij guldens seventhien stuyvers over het aendeel der commune van Maesel in de ontkosten door dit canton gesupporteert ter causen van het planten van den boom van vrijheijd sullende de aendeelen voldoen wgens de andere communen van dit canton in ordine gebragt worden **3''17''0**

[Greffies en Gemeenten Brabant Opwijk 328]

Beroepen bij tellingen, in kadastrale gegevens en in volksrepertoria

Volkstelling Jaar IV (1796) OPWYCK

Village

45	van Balen J.B.	charron.	26 jaar
95	Staes Josse	charron	55
183	Spinoij Pierre	tonnelier	53
195	Meskens François	charron	75
202	Luijpaert Pierre	charpentier	53
204	Luijpaert Philippe	charpentier	60
235	De Vos Gille	tonnelier	52
277	Luijpaert Pierre	charpentier	27
292	De Smedt françois	tourneur	33
295	Marien Nicolas	vannier	34
345	Luijpaert J.B.	charpentier	50

Naenhofstraete

371	Van Stappen J.B.	charpentier	53
377	Van Mulders Jean	charpentier	55
396	De Schepeer Corneille	tonnelier	56

Eeckxken

1004	Kempeneer Gille	charpentier	69
------	-----------------	-------------	----

Droeshout

1462	Louis Ferdinand	charron	58
------	-----------------	---------	----

Volkstelling Jaar IV (1796) MAESELE

Oude baene

118	Van Stappen J.	charpentier	62 jaar
-----	----------------	-------------	---------

Den steenwegh

132	... françois	charpentier	28
146	Van Stappen J.	charpentier	35

NOOT: charron = wagenmaker
 tonnelier = kuiper
 tourneur = draaier
 vannier = mandenmaker
 charpentier = schrijnwerker

ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE de la BELGIQUE par P.-C. POPP
 PROVINCE DE BRABANT - COMMUNE DE OPWYCK, Bruges [ca. 1860]

Nr.	Naam	beroep	huis
638	Raes Antonius	schrynwerker	B311
848	Depauw Joannes	schrynwerker	B294a
1214	Moortgat Joannes Antonius	kuiper en landb.	B361
1244	Vanhandenhoven Joannes	mandenmaker	----
1523	Depauw Petrus	schrynwerker	B386d
1529	Meskens Henricus	rademaker	----
1531	Meskens Guillelmus Gilles	rademaker	B514a
1687	Deblock Guillelmus	draeyer	B398
1701	Vandenbrouck Xaverius	wagenmaker	F447a

1777	Van Baelen Joannes Henricus	wagemaeker	B787
1879	Meskens Egidius	waegemaeker	----
1976	Deplecker Adrianus	kuyper	B303
1977	Deridder Bernardus	houtzaeger	H516
1992	Goedgezelschap Carolus Lud.	schrynwerker	----
2196	Debleeker Adrianus	kuiper	----
2337	Bragers Joannes Carolus	blokmaker	B433
2343	Deplecker Adrianus	kuiper	----

ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE de la BELGIQUE par P.-C. POPP
 PROVINCE DE BRABANT - COMMUNE DE MAXENZEEL, Bruges [ca. 1860]

Geen enkele eigenaar met een beroep i.v.m. hout

ALFABETISCH REPERTORIUM VAN DE FAMILIES TE OPWIJK
 VAN 1601 TOT 1900 VOLUMES 1 + 2 + 3, door F. Verbercnoes
 Gegevens over 't algemeen slechts van de 19^e eeuw.

Nr.	Naam	beroep
235	Van Baelen Joannes Henricus	wagenmaker
236	Van Baelen Josephus	wagenmaker
298	Bauwens Carolus Ludovicus	blokmaker
349	Verbelen Joannes Baptist	blokmaker
517	Bieseman Petrus Joannes	stoeldraaier
543	Van Biesen Joannes Henricus	herbergier-timmerman
562	De Bisschop Judocus	houtzager
627	De Block Gulielmus	stoeldraaier
725	De Bondt Josephus Franciscus	dagloner-blokmaker
743	Bordier Gulielmus	kuiper
778	Bosman Charles Louis	blokmaker
843	Bragers Joannes Carolus	blokmaker
956	De Brandt Cornelis	hutschen
1101	Van den Broeck Felix	houtzager
1102	Van den Broeck Xaverius	timmerman-wagenmaker
1113	Van den Broeck Petrus Josephus	schrijnwerker
1116	Van den Broeck Joannes Livinus	wagenmaker
1124	Van den Broeck Franciscus Xaverius	wagenmaker
1271	Buyens Joannes Casimirus	wagenmaker
1274	Buyens Petrus Joannes	blokmaker
1486	De Clerck Adolphus	blokmaker
1684	Cooreman Palus Benedictus	timmerman
2315	Vereertbrugghen Petrus Joannes	wagenmaker
2395	Esselens Petrus Joannes	wagenmaker
2593	De Ghendt Josephus	blokmaker
2602	Van Gerwen Josephus	blokmaker
2825	Legroux Petrus	houtzager
2887	Van Gijzeghem Franciscus	blokmaker
3070	Haverals Petrus	timmerman
3074	Haverals Petrus Franciscus	schrijnwerker
3227	Heyvaert Aegidius	kuiper
3776	Kiekens David	wagenmaker
3882	Leemans Jopsephus Antonius	blokmaker
3907	Leunis Thomas	stoeldraaier
3911	Leunis Carolus Ludovicus	boomsnoeier
3913	Leunis Petrus Josephus	landb.-stoeldraaier

3915	Leunis Eduardus	timmerman
4135	Luypaert Joannes Franciscus	timmerman
4142	Luypaert Carolus Julianus	timmerman
4144	Luypaert Petrus Josephus	schrijnwerker
4237	Van Malderen Petrus Adolphus	wagenmakersgast
4324	De Meerleer Franciscus	blokmaker
4342	Van den Meerssche Franciscus Ludovicus	timmerman
4352	Van den Meerssche Petrus Franciscus	schrijnwerker
4429	Meysmans Jacobus Ludovicus	blokmaker
4568	Van der Meiren Joannes	boomsnoeier
4639	Mergan Henricus	houtzager
4640	Mergan Josephus Bernardinus	houtzager
4696	Meskens Emmanuel	kuiper
4699	Meskens Joannes Franciscus	timmerman
4700	Meskens Egidius	wagenmaker
4702	Meskens Joannes Franciscus	timmerman
4707	Meskens Paulus Ferdinandus	kuiper
4713	Meskens Jan Baptist	blokmaker
4782	Michiels Prosper Henricus	schrijnwerker
4872	Moerenhout Jeremius Benedictus	blokmaker
4989	Moortgat Joannes Adolphus	kuiper
5371	De Pauw Egidius	blokmaker
5378	De Pauw Ludovicus Jacobus	schrijnwerker
5380	De Pauw Petrus Josephus	schrijnwerker
5453	Van de Perre Petrus Joannes	schrijnwerker
5564	De Plecker Adrianus	kuiper
5588	Van der Poorten Petrus	stoeldraaier
5694	Raes Camille	schrijnwerker
5746	Van Regenmeuter Jan Baptist	blokmaker
5950	De Ridder Josephus	blokmaker
6063	Roelands Joannes Adolphus	stoeldraaier
6228	Saerens Alfons	stoelvllechter
6232	Saeys Franciscus	kuiper
6236	Saeys Josephus Amandus	kuiper
6262	Sanders Petrus Joannes	schrijnwerker
6414	De Smecht Gulielmus	stoel- en blokmaker
6666	De Smedt Gulielmus	schrijnwerker
6711	De Smedt Joannes Franciscus	kuiper
6748	De Smedt Petrus Adolphus	schrijnwerker
6959	Steppe Ferdinandus	schrijnwerker
7058	Van der Straeten Carolus Ludovicus	koopman in hout
7074	Stijlman Joannes Franciscus	blokmaker
7170	Tilley Albertus	mandenmaker
7171	Tilley Petrus Gulielmus	mandenmaker
7303	De Valck Benedictus	blokmaker
7417	Van de Velde Petrus	houtzager
7448	De Vis Petrus Joannes	wagenmaker
7450	De Vis Judocus Damianus	schrijnwerker
7454	De Visscher Jacobus	schrijnwerker

ALFABETISCH REPERTORIUM VAN DE FAMILIES TE MAZENZELE
tussen 1604 en 1890, door R. Verstraeten
Gegevens over 't algemeen slechts van de 19^e eeuw.

25	Bauwens Augustinus	mandenmaker
118	Van der Borght Petrus Joannes	timmerman
187	Buys Cornelius	kuiper

199	Van Campenhout Petrus Joannes	timmerman
625	Leunis Jan Baptist	stoeldraaier
657	Van Malderen Joannes	landb.-kuiper
1016	De Pauw Joannes	holblokmaker
1303	Van Stappen Anthonius	timmerman
1305	Van Stappen Judocus	timmerman
1307	Van Stappen Petrus Joannes	timmerman

Handboek van den Katholieken Penning te Opwijk

In het HOM-tijdschrift respectievelijk 1999-1 (pag. 2-15) en 2003-2 (pag. 2-5) verscheen een uitgebreide bijdrage over het *Handboek van den Katholieken Penning te Opwijk*.

Hierin komen een aantal (Opwijkse) stielmannen-houtbewerkers 19^e eeuw en hun werk voor het schoolgebouw voor.

Handboek van den Katholieken Penning te Opwijk

In de zomer 1879 ... om een nieuwe school te bouwen op het Heiveld, aan de huidige Schoolstraat.

De ruwbouwwerken ... Voor het leveren van 50 hopstaken om de stellingen te maken krijgt P. Andriessens-Steens (Klei) 37,50 frank. Voor de korven ontvangt mandemaker Van Handenhoven ... 5 frank... Voor de levering van het dakhout ... 766,08 frank aan Van Severen en D'Hont, koopmans in hout... Juffrouw Triest schenkt een boom, waarvan het hout gebruikt wordt voor de 'kornis' (kroonlijst), wat 15,50 frank kost voor het werk... Schrijnwerker Fr. Luypaert krijgt 11 frank om een wiel en een boom te maken voor de waterput... Fr. Luypaert maakt 6 houten ramen voor de vensters tegen 13 frank per stuk of 78 frank. Louis De Pauw krijgt hetzelfde voor nog 6 houten ramen. ...

Aan de schrijnwerker P. Joseph Van Den Broeck wordt 95,24 frank betaald voor al zijn werk... Fr. Luypaert maakt ook houtwerk voor 18 'cornichen' in hout voor de 'stores' (gordijnen) tegen 30 frank. ... P.J. Van De Meersche hermaakt de lessenaars (30 frank). De weduwe De Pauw maakt het 'kantoor' (bureel-lessenaar) voor de hoofdonderwijzer (86,54 frank). De burelen voor de hulponderwijzers worden gemaakt door Petrus Broothaers (56 frank). ... P.J. Sanders maakt nog 6 banken ... (32,64 frank). ... P. Broothaers maakt 14 lessenaars, Louis De Pauw 14, Fr. Luypaert 22, Joannes Sanders 7 en Fr. Van de Meersche 28.

De volgende jaren zijn er nog uitgaven voor houtwerken door J.P. Van Den Broeck, timmerman, Fr. Luypaert (een poort), Fr. Van de Meersche, timmerman, en Ludovicus De Pauw, schrijnwerker.

2^e Handboek van den Katholieken Schoolpenning te Opwijk

Betalingen aan timmerman Fr. Luypaert (5 frank) en schrijnwerkers Jos. De Pauw (6 ramen voor 66,62 frank) en P. Heyvaert (schoolbord voor 10,64 frank).

Houtzagerijen en –handels

Zagerij Van den Broeck (Kalkestraat)

In 1866 werd het molenhuis van de 'Lindemolen' eigendom van Josephus Henricus Van den Broeck (1834-1908), gehuwd met Maria Elisabeth Wermoes (1846-1937) (1).

Zijn dochter Maria Livina (1877-1955) trouwde op 27 oktober 1897 met de wagenmaker Franciscus Xaverius Van den Broeck (1872-1958) uit Mazenzele.

Als wagenmaker vestigde hij zich te Opwijk in de Kalkestraat op de plaats van de vroegere 'Lindemolen'. Rond de eeuwwisseling was hij een specialist in het timmeren van oogstwagens en zware voermanswagens, van driewiel-paarde- en hondekarren en kruiwagens, van paardedorsmolens, botermolens en wanmolens, van staldeuren en schuurpoorten, van eggens, ploegen en fruitladders, kortom van alle houten alaam en houten vervoermiddelen op de boerenhofstee. Hij draaide ook dorsvlegels en hij zaagde de houten spanen voor het paardegareel (2).

Die vlegels en spanen kwamen vanuit de wagenmakerij terecht bij de gareelmaker die ze dan verder verwerkte voor de boer.

Dorsvlegels werden gedraaid op de draaibank. Uit het steenharde essenteerhout zaagde de wagenmaker eerst gave balkjes van ongeveer 7 cm op 7 cm en 40 tot 50 cm lengte, hout zonder fouten, zonder weren of knopen. Dit balkje ging tussen de draaibank; met een zware beitel werd de eerste ruwe ronding gemaakt, fijnere beitels zorgden voor de verdere afwerking en schuurpapier voor de gladheid en de glans. De top werd netjes als een halve bal afgerond. Op het andere uiteinde, de kop, werd door de gareelmaker het lederen omhulsel stevig vastgezet om het niet te doen verschuiven

Gareelspanen –beukenhout- werden gezaagd uit het 'jeisgat' –het onderste gedeelte van de geveld boom, die vroeger, niet zoals nu, tot tegen de grond op de bodemoppervlakte wordt afgezaagd, maar gedeeltelijk werd uitgegraven, zodat het bovenste wortelge-

stel bewaard bleef. Zo'n 'jeisgat' was dan ongeveer 1,50 m lang. Uit dit 'jeisgat' van de beukenboom werden de houten gareelspanen, paarsgewijs, gezaagd. De boomstronk ging eerst onder de grote boomzaag en werd in planken gelegd van ongeveer 5 cm dikte. Deze zware, logge planken zaten aan de wortelkant vol weren en wortelplekken en –holten. Alleen de gave gedeelten kwamen in aanmerking voor de spanen.

De wagenmaker bezat een kollektie gareelspaanpatronen (1 cm dik) van verschillende lengte, vorm en buiging, met of zonder kop of kroon, naar gelang deze moesten dienen voor een zwaar of minder zwaar hoorn, nek of boeregetrek. Hij legde telkens tweemaal hetzelfde patroon op de meest voordelige en gave gedeelten van de jeisgat'-plank en tekende de omtrek af met een zwaar plat schrijnwerkerspotlood. Wanneer de ganse oppervlakte volledig was uitgepatroond, ging deze zware plank onder de lintzaag: een zeer lastig, vermoeiend en zelfs gevaarlijk werkje. De met potlood aangeduide spanen moesten nu uit de beuken plank gezaagd worden. Dit moest alleen door één hand geschieden want 'wringen' kon gevaarlijke gevolgen hebben. Het begon ofwel met het wegzagen van de afval-buitenkanten ofwel met het halveren van het zware gedoe. Het hout was hard, de zeer smalle lintzaag delicaat. Men moest voorzichtig, langzaam en zonder stoten of wringen de plank 'door de zaag' duwen; bij de buigingen vooral, mocht de zaag niet 'spannen', zo niet, dan zou deze met vervaarlijk gekletter kunnen afknakken.

Buiten de vele wagenmakersactiviteiten was Frans ook houtdraaier. Dit deed hij tussen de uren door. Zo draaide hij trapbalustrades, trapkolommen, tafelpoten, allerlei siertoppen voor kasten, bedden, hangklokken, enz. Op zijn oude dag draaide hij zelfs sierkolommen voor bloemen- en rookstanders, en zelfs sierschotels. Voor de kinderen draaide hij pindoppen en sjakdoppen ...

Een grote onhebbelijkheid bij het zagen waren ook de mogelijke nagels, stukken ijzerdraad of ... kogels die soms in het 'jeisgat' verstoken waren. Nagels en draad, vroeger gebruikt bij weideafsluitingen die diep in de beukenboom vergroei'd zaten; of verloren geweerkogels uit de oorlog '14-'18. Vooral in de prachtige beuken uit Buggenhoutbos staken soms kogels verborgen: gedurende de eerste wereldoorlog hadden

de Duitsers daar nogal geschoten. Een oorverscheurend geschrens liet verstaan dat men op ijzer had gezaagd. De lintzaag was onvermijdelijk naar de vaantjes en moest herscherpt worden, een werkje dat veel tijd in beslag nam. Levien kocht destijds ook van de prachtige beuken uit de Mazelegraat van 't Kravaalbos. De gevelde beuken werden door voerman koetsiers Willem Noeë en Witten Verdoodt, met duvelsgeweld uit de diepe kuil van de Mazelegraat gesleurd.

Maar Frans deed toen, dat moet rond 1910 geweest zijn, een wonderbare vondst van goud en zilverstukken. De helft van die vondst werd aan hem toegewezen en daarmee kocht hij zich een stoomketel; na '14-'18 werd gas de drijfkracht om te eindigen met een dieselmotor (3).

In de zagerij was het al beweging en techniek en moderne vooruitgang. Van kruiwagens, driewielkarren, dorsvlegels, gareelspanen –en voor de schooljeugd sjakdoppen en tollen- werden er fruitladders gemaakt, vleesblokken, balusters; schrijnwerkers uit de omgeving kwamen hier hun meubelhout bewerken.

De gevelde bomen lagen langsheen de grachtkant, van aan Bondtes tot aan de Fijnen, soms meters hoog gestapeld. Daar woonde ook Wilden Noeë, den hutser van de zagerij. Een reus van nevent. Hij vloekte op zijn ruinen dat het kletterde en hij sloeg er met een ijzeren handboom op. De zwaarste beukenbomen trokken zijn paarden uit de diepste rottering van Kravaalbos naar boven.

Een advertentie in de *Gazet van Assche* (weekblad) van zondag 3 april 1910 (25ste jg., nr. 27):

Bij uitscheiding van
WAGENMAKERIJ

Merkwaardige verkoop van gezaagde Planken, Berd, Brandhout, enz, te Opwijck Nijverseel.

De Notaris *Fernand Wynants* te Opwijck, zal op Maandag 11 April 1910, om 12 ure stipt 's middags, ten verzoeken en ten woonhuize van de heer Frans Van den Broeck, wagenmaker en stoomzager, te Opwijck Nijverseel, openbaarlijk verkoopen:

Eene groote hoeveelheid planken, berd enz, bijzonder dienstig voor wagenmakers en schrijnwerkers en bestaande namelijk in:

1. - 100 koopen esschen planken, hebbende eene dikte van 1 tot 14 centimeters (in alle lengten)
2. - 50 koopen wilge planken, van 5 tot 7½ centimeters dikte, dienstig voor kordewagentremels.
3. - 100 koopen olme planken, hebbende eene dikte van 1 tot 12 centimeters
4. - 125 koopen kanada, abeele, notelaren en kerzelaren berd, hebbende eene dikte van 1 tot 4 centimeters.
5. - 25 koopen eiken planken (dikte van 4 tot 12 centimeters)
6. - Eenen olmen boom van 2,15 meters (een jaar gekapt)
7. - 15 koopen esschen planken, gezaagd van esschengaten dienstig voor gareelmakers.
8. - Een deel 'dommen' voor kordewagens en andere
9. - Een deel drooge speken.
10. - 14 kleine mijten brandhout, - een deel schalen en ander brandhout.

De koopen tot 10 frs. inbegrepen en het ongeld zijn gereed te betalen, voor het overige, mits goede en gekende borg, tijd van betaling tot 1 October 1910.

In de *Gazet van Assche* (weekblad) van zondag 26 maart 1911 (26ste jg., nr. 26):

-GROOTE-
HOUTZAGERIJ EN TRAPMAKERIJ

bij Frans Van den Broeck
te OPWIJCK-NIJVERSEEL.

Ambachtslieden en Burgers, die hunnen intrest beminnen, en 25 p.h. willen winnen, laten hunne boomen zagen met het machien. Door lange jaren ondervinding en verbetering van machienen naar het laatste stelsel, kan ik mijne prijzen stellen als volgt:

Week hout aan 1,75 per 100 voet.

Hard hout aan 2,75 fr. per 100 voet Tot 6/4 en verdere dikten 3,75 fr. p. 100 v.

Alle draai en trapwerken, alsmede schrijnwerkerij worden er met de meeste zorg en kunst vervaardigd. - Speciale inrichting voor het maken van *Fruitleeren* en andere in alle lengten. - Prijzen op aanvraag.

-*Onmogelijke concurrentie* -

De kinderen van Frans hielpen mee in de zagerij. Toen de oudste, Petrus (1900-1977), veertien jaar oud was, stond hij reeds bij de grote boomzaag planken te zagen; men zag hem amper staan. Zjang was een lang-opgeschoten kadee, sterk als een hutserspaard. Met alle gemak verdroeg hij de zwaarste poeters, joefers, rebbers en planken. Staaf heeft er ook gewerkt: bomen schorsen en korten, verhuutsen en verplanken. Fong had gans de mekanië van de zagerij in zijn handen.

In 1942 namen Petrus, de oudste, en Bert (1917-1989), de jongste, het bedrijf van hun vader over (4). Petrus, die sinds zijn 14^e in de zagerij werkte, regelde het werk, zorgde voor de machines. Bert deed de boekhouding en de verkoop.

Bert vader kocht bomen in de directie omtrek: canada en abeel voor kashout en bouwgerief; beuken voor trappen in Buggenhoutbos. Ze werden geveld en

naar huis gebracht met de boomezel, met eigen volk, en liefst in de winter als het vroom. Als de grond hard ligt gaat het uitslepen gemakkelijker, richt men minder schade aan wei- en bouwland aan.

Bert leert op de houtbeurs in Brussel mensen kennen: kopers, verkopers, makelaars uit heel België. Hij koopt nu voornamelijk verder van huis op zoek naar een betere kwaliteit van hout. Bosbomen, vooral regelmatig gesnoeide bomen, hebben minder knopen en leveren dus zuiverder planken. Dit brengt hem dieper in het Pajottenland, veelal bij kasteelenaars. Er zijn kappers te vinden ter plaatse, bovenhout en wortel zijn welgekomen brandhout voor eigenaars, kappers en eventueel burens. Het vervoer gebeurt nu per vrachtwagen. In Opwijk waren ondertussen de Verdoodts met een vervoerbedrijf gestart. Uitslepen gebeurde met keerhaken en stevige schuin-gelegde balken, ambachtelijk. In de Maasvallei waren de canada's nog rechter, hoger, zachter ook. Hoe meer naar zee toe, hoe meer hun westerkant 'zuur' is, met het gevolg dat de gezaagde planken splijten en kromtrekken bij het drogen.

Er komt een heleboel kennis en ondervinding bij kijken, zoals bij elke stiel. Bij een prachtige beuk in het Zoniënwood kan het spint vermolmd zijn, kunnen er grote bruine strepen voorkomen in het hout. Voor een trap en zeker een keukentafelblad wil de schrijnwerker alleen spierwitte beuk. Toen maakten de schrijnwerkers nog alles: niet alleen dakgebinten, maar ook zolderingen, plankenvloeren, ramen en deuren, rolluiken en meubels.

De grond waarop de bomen groeien speelt een rol. Men moet schatten tot welke hoogte er nog goed hout (zonder knopen) uit te halen is, hoeveel een boom vervliegt (met de hoogte dunner wordt). Gelukkig waren er boekjes met tabellen om de 'kubiek' te berekenen. De omtrek van elke boom wordt gemeten. Gemakkelijkheidshalve wordt een gemeten boom geschald (met een bijl wordt een stuk schors weggekapt) en genummerd. Nu wordt dat omslachtig werk elektronisch gedaan.

Voor en ook lange tijd na de oorlog moest men ook weten of er in de buurt gevochten geweest was. 'Mitraille' verminderde fel de prijs van een boom, want op de kleinste metaalsplinters volgen de zagen stuk. Daarom was er een metaaldetector op het hof. Elke niet te vertrouwen boom werd eerst ont-schorst en nog eens extra gecontro-leerd.

Bomen gaan zien en vooral meten was een hele dagtaak, vooral zolang Bert alles per fiets deed. De bomen kwamen via de spoorweg. Het laden en lossen was duur aan daguren, daarom werd de eerste aankoop na de oorlog een grote vrachtwagen, een 'Mac'. De tweede werd een personenwagen, een occasie 'dubbele DKW' en de derde was een tweedehands scheepsmotor, een diesel, die misschien nog ergens draait.

Dankzij die DKW kon hij ook bossen kopen in Wallonië en Noord-Frankrijk. De laddersparren kocht hij in Saint-Hubert en Sankt-Vith, beuk en eik in de Vogezen of de Franse Ardennen. Hij heeft zich zelfs eens gewaagd aan lers hout, prachtige esdoorn-parkbomen, prima afrol-hout, als inleghout zeer in trek

En de houthandel breidde uit. Naast het epicea-bouwhout werd kant en klaar gezaagde Noorse den aangekocht. Later ook exotisch hout: kambala, wengé, e.a. Er werden nieuwe hangars gebouwd met eigen werkvolk, onder leiding van Petrus. Er werd een stuk land aangekocht naast Berts woonhuis, een ruimereplaats om bomen te lossen en te stapelen, om gezaagde planken te laten drogen en uit te wateren 'in de scheer', vooraleer ze tussen latten in de hangars, per boel (beuk, eik, canada) of per maat (kepers, joefers, pannelatten) gelegd werden. Nog meer hangars en een drenkstation om het bouwhout vooraf in het houtwormwerend product Xylamon te drenken.

De huts was al een tijd vervangen door een occasie-'debardeur'. Maar vooraf schorsen bleef men doen. Het werk in de zagerij bleef zwaar. Ze werkten er met 7-8 man. Enkelen hebben er hun leven lang gewerkt en waren vergroeid met de zagerij en de familie. Geleidelijk verdwenen de nevenactiviteiten. Fruit-

kisten werden in een gemechaniseerd, lopend bandsysteem gefabriceerd. Ze stopten met de kisten, maar konden gelukkig hout leveren aan een terzake gespecialiseerde firma. De regering gaf subsidies om hoogstam fruitbomen te vervangen door laagstam. Een man, Petten Van den Destel, kon de vraag naar fruitladders van dan af alleen bijhouden. Hij heeft het gedaan tot hij met pensioen ging.

Hout verdween uit de bouw. De holle weefsels verdrongen de houten zolde-ring, houten rolluiken verdwenen door veel lichtere, beter te manipuleren plas-tieken rolluiken. Ramen en deuren werden, op standaardmaten in gespeciali-seerde fabrieken gemaakt. De meubel-industrie specialiseerde zich in keukens, salonmeubels, enz. Het was een tijd van voortdurend omschakelen. Hout was bijna herleid tot een decoratief element. De platenindustrie ontstond met een steeds aangroeiend aantal soorten wand- en plafondbekleding. Het was vergroten, mechaniseren, speciali-seren ook, in één of hoogstens twee houtsoorten, bv. beuk en eik of bouw-hout of overschakelen naar een 'Doe-het-zelf'-formule.

Van 1942 tot 1977 is Bert houthande-laar geweest. Zijn oudste broer is kun-nen sterven in zijn zagerij op 4 oktober 1977, 77 jaar oud. Hij heeft nog een heel stuk de liquidatie meegemaakt, maar hij had er nog zijn bezigheid, het was zijn leven geweest.

In de zeventiger jaren vielen de klan-ten-schrijnwerkers één voor één weg omwille van de hiervoor beschreven evolutie. De ouderen gingen met pensi-oen, zonder dat er een opvolger kwam. De jongeren gingen op één na in loon-dienst in gemoderniseerde bedrijven. Vele kleine zagerijen sloten toen hun deuren. ...

---

(1) *Van 'De Kriekelaar' tot 'De Keizer'*,
Eugeen Van den Broeck in *HOM-
tijdschrift* 1995-4, p. 2-8.

(2) *Opwijkse figuren: Van dorsvlegels en
gareelspanen, van wagenmaker
Fransken van Levienes*, Eugeen Van

den Broeck in *Opwijk Leeft*, nov.-dec. 1970, p. 7-11.

(3) *Moeder ! Moeder !*, Eugeen Van den Broeck in *HOM-tijdschrift* 1989-4, p. 34-37.

(4) *En de zagerij*, Hugo Vereecke, in *Gedenkboek Bert Van den Broeck*, 1997, p. 98-101.

De zagerij en houthandel Van den Broeck (Nanovestraat)

Bij 'De Hulstmolen' (pag. 41-42) lezen wij dat Frans Van den Broeck de laatste maalder was op de de molen.

Deze Xaverius Van den Broeck, ° Meldert 04-06-1812, x Brussel 09-09-1841 met Josephine De Nie was van beroep in feite timmerman-wagenmaker.

Zijn zaak werd voortgezet door zijn zoon Joannes Livinus (vanwaar 'bij Jannes'), ° 1 maart 1852, x 25-10-1876 Antonia Anna Catharina Van Campenhout (° Brussel 01-01-1857, † Opwijk 20-07-1932). Joannes overleed op 15-

12-1903.

Hun dochter, Maria Leonia (° 24-05-1883) huwde op 07-08-1907 Marinus Van Broekhoven, Roosendaal (NL), ° Hoeven (Noord-Brabant) 15-01-1873, molenaar van beroep. Deze had op 01-07-1873 de houten Hulstmolen van zijn (toekomstige) schoonfamilie gekocht – zie 'De Hulstmolen', zie pag. 41-42.

De drie broers Van den Broeck, Petrus Xaverius (° 21-08-1877, houtzager), Franciscus Albertus (12-08-1878, molenaar) en Josephus Theophilus (° 04-03-1890, wagenmaker) waren ondertussen gestart met een maalderij-houtzagerij in de Nanovestraat.

Langs de westzijde van de straat waren de woonhuizen en de maalderij-zagerij (op de plaats van het huidig appartementsgebouw nr. 64) en langs de oostzijde (kant huidig Molenveld) de opslag- en laadplaats van de bomen en het hout. Overlevering leert ons dat op het terrein van de opslag- en laadterrein vroeger putten waren waarin de resten van de afgebroken molen werden gedumpt (metselwerk van de funderingsteerlingen,...).

De maalderij-houtzagerij Van den Broeck in de Nanovestraat.

De molen en de zagerij hadden dezelfde aandrijfkracht (gasmotor).

'Bij Jannes' zoals men de zaak noemde beschikte men over heel wat houtbewerkingsmachines. Een aantal Opwijkse schrijnwerkers, maar ook van omliggende dorpen (zie 'Schrijnwerkerij Willocx', pag. 40) kwamen daar hun 'machienwerk' doen. Deze diensten bevorderden natuurlijk ook de houthandel.

De maalderij werkte tot op het einde van de jaren vijftig.

Franciscus Albertus Van den Broeck, ° 27-10-1878, † 10-06-1962, huwde Maria Paulina Moens (° 07-03-1892, † 03-11-1973).

Hun zoon, Jan, ° 20-04-1929, x 02-09-1955 Maria De Maeseneer (Mazenzele) zette de zaak verder die geleidelijk aan evolueerde naar een handel in bouwmaterialen.

In het begin van de jaren zeventig verhuisde de zaak van de Nanovestraat (huidige nr. 64) naar de Nanovestraat (zuid, nr. 73 en omgeving).

Jan Van den Broeck overleed op 19-04-1981.

Houthandel De Donder (Stationsstraat) (1)

Jozef De Donder (° 1889) en Joanna Moerenhout met hun twee zonen Henry en Remy zijn afkomstig van de Neerveldstraat, op de hoek met de Poelstraat (nu Café De Hopbloem).

Bij Louis Biemans op de Heirbaan leerde Jef het beroep van schrijnwerker aan. In 1920 vond hij dat de handel in hout en de bosontginning meer kansen bood. Hierin zag hij de échte toekomst. Onder stimulans van Louis Moerenhout, Jefs schoonbroer, en ook bijgestaan door Louis Scheer vertrokken zij van Opwijk –per spoor– met een groep paarden en wagens naar Keulen. Ook Frans Mostinckx van de Klei en Biesemans ('den hutser') van Merchtem deden dezelfde tocht. Vier lange jaren hebben ze daar gewerkt: echt zwaar labeur ...

De terugtocht was een echt avontuur: te voet, met paard en kar. Bij hun aan-

komst viel hen een feestelijk onthaal te beurt.

Jozef De Donder vestigde zich in de Stationsstraat in 1925.

In 1926 reeds, na een verblijf in zijn geboortedorp van amper één jaar, verhuisde Jef opnieuw met schoonbroer Louis Moerenhout en diens gezin, naar Charleroi. Ook Louis Scheer was terug van de partij. Ze namen hun intrek in een boerderij aan de rand van een bos. De bomen werden geveld door Limburgers. Het vervoer naar het station gebeurde met de paarden. Er werd gestart met een handel in boomstammen, sterrehout voor de koolmijnen en brandhout voor de bakkerijen.

Intussen schreven wij 1930 en kwamen zij zich opnieuw in de Stationsstraat te Opwijk vestigen. De handel in inlands hout werd verdrongen door Noords- en Amerikaans gezaagd en gedroogd naaldhout. Er werd bijgebouwd.

In 1936 werden regelmatig de schrijnwerkers van de streek en ook in het Brusselse bezocht en beleverd. Twee vertegenwoordigers werden hiervoor ingeschakeld.

Toen kwamen de moeilijke en angstige oorlogsjaren. Van 1940 tot 1945 was het totaal onmogelijk hout in te voeren. Op de camion werd door de bezetters de hand gelegd. Opnieuw diende men paarden aan te kopen. Maar ook zij werden angeslagen.

In 1950 kwam er een tweede magazijn bij te Meise.

De zonen Henry (° 1919, † 1977), in 1945 gehuwd met Paula De Saert, († 1978) en Remy (° 1925 en in 1950 gehuwd met Mariette De Knijf) werden betrokken in de zaak. Opnieuw diende er grond bijgekocht en bebouwd te worden. Ook nieuwe machines werden bijgeplaatst.

In 1965 startte men met de fabricatie van P.V.C.-ramen en van houten binnendeuren.

In 1970 werd de zaak gesplitst: Henry vestigde zich in het magazijn te Meise terwijl Remy te Opwijk bleef.

Vanaf 1980 wordt Remy bijgestaan door de zonen Jos (° 1951) en Frans (° 1953 en sinds 1978 gehuwd met Monique Van der Donck).

De houthandel begon aan belangrjkheid in te boeten; de neerwaartse trend werd opgevangen door de fabricatie van P.V.C.-ramen en door de invoer van houten binnendeuren.

In 1996 ging Remy op rust. De zaak werd gesplitst: Jos zou zich voortaan gelasten met de binnendeuren. Frans van zijn kant vestigde zich in de nummers 22 en 24 en startte met de fabricatie van P.V.C.-ramen.

Dat de houtbewerking in de Stationsstraat goed vertegenwoordigd was kan men besluiten uit het liedje 'Wat is er in de Statiestraat zoo al te vinden?' van 'meester' Jan De Ridder bij Statiestraatkermis in 1930:

*En een deur en een raam met
't machien is 't rap gedaan,
bij Van Damme
En ne kruiwagen en een kar, daarvoor
moet u niet ver zijn,
bij Van Baelen
En Jef De Donder, ja, die speculeert in
't hout
En als ge nu een kind wilt koopen,
komt dan bij Chalen (Joostens,
mannemakers) om de wieg geloopen.*

---

(1) DE DONDER Remy, *Statiestraat vroeger en nu*, Opwijk, eigen beheer, 2000.

SCHRIJNWERKERS - MEUBELMAKERS - BOUWERS
AANNEMERS

voor de aankoop van uw hout of houtproducten

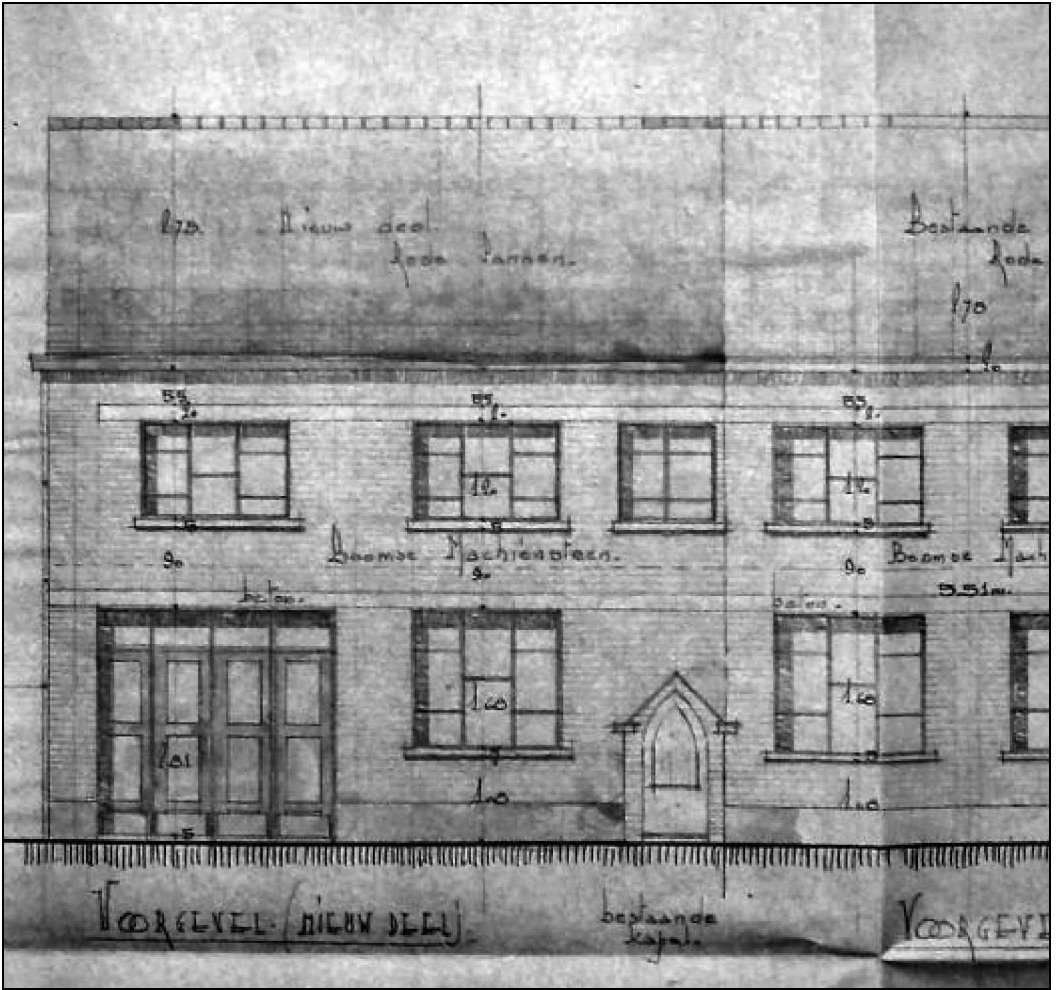
WENDT U TOT HET HUIS

Jos De Donder & Zoons

<p>39, Statiestraat OPWIJK</p>	<p>Brusselsesteenweg, 39 MEISSE</p>
--	---

Handel in : Roods Noords dennen - Amerikaans en Kongolees
hout, alle soorten plafond en muurbekledingsplaten - alle Moluren

Publiciteit van de houthandel De Donder in het programmabladd van 'Statiestraat kermis' 1954.

Fragment van het bouwplan voor de vergroting van de schrijnwerkerij Willocx aan de Langeveldstraat (1949, architect Stan. De Smedt). Bron: Gemeentelijk Archief.

Achiel (Joannes) Willocx was een schrijnwerker-timmerman uit Buggenhout, ° 1909. Voor zijn 'machienwerk' van 'voor en na' (en daarna nog een tijd als zelfstandige) ging hij, zoals nog een aantal andere schrijnwerkers, bij 'Jannes', houtzagerij-maalterij in de Nanovestraat (zie. pag. 37-38).

Op 27 augustus 1937 trouwde hij met Elisa Timmerman, dochter van Petrus Joannes en Maria Julia Buyl. Het jonge paar bleef inwonen bij de ouders Timmerman-Buyl, op Droeshout "t Stad", op de hoek van de Steenweg op Vilvoorde en de Langeveldstraat.

In 1946 (vergunning 10 maart 1946) bouwde Achiel een eerste deel van zijn schrijnwerkerij (4 traveen op twee niveaus, totaal ca. 170 m² vloeroppervlakte, plan van een Mechels architect – zie rechts op het planfragment). Hij kon daar nu zijn eigen machines, houtmaterialen en ander benodigdheden in onderbrengen.

Enkele jaren nadien reeds vergrootte hij zijn atelier met drie traveen (zuidwaarts in de Langeveldstraat, aanvraag 6 december 1948, vergunning 31 januari 1949).

Hierbij bleef de bestaande kapel bewaard. Deze werd in 1903 als een H. Hartkapel gebouwd door de familie Timmerman-Buyl voor een genezing. Bij de werkhuisuitbreiding werd de kapel als het ware ingebouwd in het nieuwe bouwwerk. In maart 1985 werd de oorspronkelijke kapel, in slechte staat en beschadigd door ongelukjes, afgebroken en vervangen door de huidige. De patroonheilige van hun beroep (timmerlieden-schrijnwerkers) indachtig lieten de eigenaars (zonen Achiel Willocx), hun nieuwe kapel door pastoor R. Sanders toewijden aan Sint-Jozef.

